Q. D. B. V.

DISPUTATIO BOTANICA DE USTILAGINE FRUMENTI,

QUAM

In Almâ Eberhardinâ,

PRÆSIDE

Rectore Magnifico,

D. RUDOLPHO JACOBO CAMERARIO,

Medicinæ Professore Ordinario,

Præceptore suo Honoratissimo,

Publico examini

submittit

JOHANNES ANDREAS PLANER,

Freudenstadensis,

Ad diem Augusti

IN AUDITORIO MEDICO,

Horis antemerid.

ANNO MDCCIX.

TUBINGÆ,

Typis JOH. CUNRADI REISI.

Σ. Θ.

JOhan. Baptistæ van Helmont tumulum pestis inspexi nuper, dum minatur ab oriente pestis, & offendi varia inter paradoxa ibi pestem quandam frugum, dignam Ipsi visam, quam annotaret specialiùs. Scilicet habent in omni historiâ passim quod recolant posteri, & applicent ad suorum fata temporum. *Pestem hominum* per Dei gratiam Patria quidem non passa est ab anno 1635: Utinam porrò libera maneat & immunis! *Pestem* autem *frugum* experitur jam ab annis quatuor omninò talem, qualem Ille reliquit descriptam. Hoc ergò Thema dat præsens anni tempus, messis tot votis exoptatæ melioris: Disputare autem jubent Statuta Collegii Martiniani, cujus alumnum grato animo me profiteor. Faxit divina veritas & bonitas, ut agnitio juvantium & nocentium fiat usque clarior, in certum artis medicæ augmentum, bonumque mortalium publicum!

VErba *Toparchæ Merodani* sic se habent: *Anno 1550. in Augusto, Galli primum viderunt triticum, quod vocant roratum, sive mellitum, in arista adhuc viridi, halecem fumatam odore referens: in maturâ verò, nil nisi fætidum pulverem atrum: popularium utinam non morborum plurium causam. Plaga est, quæ nobis magnam furatur annonæ partem: sata nempe est zizania contra potentiores Prælatos. Quam utinam noscerent & praviderent!*

Talis & tantæ mutationis subjectum dicitur *Triticum*, sed videtur sumi species pro genere, quia frumentum tantum non omne ipsi est obnoxium, ex testimonio & botanicorum & experientiæ proximorum annorum. Sciendum autem, triticum proprie dictum, Weizen / circa Tubingam non vel rarò coli, scil. illam frumenti optimi speciem, cujus grana per trituratio-

nem glumis excutiuntur; blosse Frucht vocant. Nostrum verò frumentum κατ' ἐξοχὴν Korn / Dinckel / glumam triturando non deponit, donec ab eâ liberetur in molâ, tunc audit Kern; vocatur botanicis zea sive spelta. Nostrum porrò frumentum, Ihmer / gradu bonitatis propinquius, est eorum zea verna; Nostrum denique Einkorn / inferioris & vilioris conditionis, est eorundem zea simplex & monococcos. Prima harum est spicâ muticâ; duæ posteriores sunt spicis aristatis. Illæ ergò herbarum cerealium apud nos ustilagini obnoxiæ, fuerunt maximè zea nostra prima, hordeum & avena. De posterioribus zeæ speciebus non æquè constat nobis: Nec secale ita corruptum vidimus, sed modo alio, de quo in seqq. Etiam permixtum avenæ lolium, zeæ & avenæ ægilops, videbantur nobis excipi. An, quod durior ipsis natura & sylvestrior? Vix una item comparuit ustilago in illâ festucæ specie, quam *J. Bauhinus* Gramen Gros vocat, nostri *Trefzen*. Aliundè fama fert, oryzam quoque & milium ustilaginem pati; apud nos autem nec hæ frumenti species coluntur. Itaque restringitur ustilago ad fruges; excipiebantur plantæ non modò in vineis & hortis, sed & in agris tali segeti permixtæ, nihil quidquam tale pati videbantur vicina legumina & olera: Nulla tum ustilago pulchelli lathyri tuberosi, melampyri, pseudomelanthii, cardui inter avenam nascentis, &c. Nec arborum propinquarum fructus tale quid obtulerunt. Solius *Scorzoneræ* palustris pulveriferæ Hort. Reg. Paris. & pulveriferæ Morison. prælud. Botan. in pratis olim ad torrentem vicinum der Steinach sibi obviæ meminit Præses, quæ in Suppl. Hist. plant. *J. Raji* vitium naturæ à cœlo aut solo esse dicitur: Flores autem ipsius scatebant fuligine, sive veram concludebant ustilaginem. Ita malè mutantur plantæ bonæ.

Id, quod passum fuit triticum, dicitur conversio in *pulverem atrum*: Hinc est ustilago, Botanicis frugum non species, sed vitium, morbus & pestis. Ejus synonyma apud *J. Bauhinum* leguntur carbunculatio, rubigo, ærugo, erysibe græcorum. (quam

tamen

tamen æruginem dici non probat *Scaliger*, ob rubiginis colorem in ferro & frugibus, ab æris ſitu, qui eſt ærugo, valdè diverſum, in comm. ad l. 4. c. 17. d. cauſ. plant. *Theophraſti Ereſii.*) In vernaculâ dicitur der Ruß/ cui vel primo adſpectu ſimilis eſt. Rubigo quidem paſſim, ut apud *Plinium* hiſt. nat. l. 18. c. 17. & 29. deſcribitur cauſaliter potius, tanquam injuria cœleſtis & ſterilitas, quàm formaliter, quid ſit præcisè, niſi quantum ipſa vox rubiginis importat. Patebit, quantum iſta diſcrepent vel conveniant, ſi determinetur, ſecundum quid ſui patiatur frumentum. Culmus foliumve neutiquam degenerat, ſed grana in fuſcum fuliginoſum pulviſculum commutantur; ſcripſit *J. Bauhinus.* Flores & folia herbarum & arborum ſæpè contingit maculari, contrahi, conſumi: Nihil tale comparere ſolebat extus in zeâ noſtrâ fuliginosâ, culmus, niſi quòd parum humilior, ſpicam albam videtur promittere bonis granis gravidam, ſed his contritis ater pulvis præſtò eſt, loco bonæ farinæ. Scilicet in hoc differt zeæ ab hordei & avenæ uſtilagine: Horum enim tota ſpica nigricat, grana ſunt aperta, quaſi eroſa, ita ut eundo & equitando per infectas ſegetes veſtibus adhæſerit ipſa nigredo; Non ita per ſegetem zeæ, ſed in ſpicis ad extra pulchris & mundis quis crederet tale quid fœdum latere.

Non ergò eſt granorum *excreſcentia*, qualiter nimis humida in horreis congeſta frumenta interdum intempeſtivè germinant; Non *defectus* granorum, ſpicæ non ſunt caſſæ & inanes, grana non ſunt modò exilia, contracta; Non *externa* ſolùm *deſœdatio*, infectio aut arroſio, ſed internè plena mutatio. Non degeneratio ipſorum monſtroſa, qualis *clavorum ſiliginis*. Nam *ſecale* quidem iisdem annis haſce ſuas excreſcentias habuit multas, imò zea etiam illa tertia, utut grano non, uti ſecale, ſit nudo; ſed aliud hoc vitium ſecalis eſt, ab uſtilagine diverſum. Prominent è ſpicâ illi clavi, ſemine ſano & bono duplo vel triplo longiores, figuræ teretis, incurvæ, ſic ſatis corniculo vel clavo ſimilis, coloris extus atro-purpurei, intus albi, farinacei, conſiſtentiæ duriuſculæ, ſiccæ, fragilis, digito non pulve-

 riſandæ.

risandæ, saporis & odoris nullius singularis, cum omnimodâ obliteratione germinis; ut ovorum subventaneorum monstrosorum censui adscribendi videantur. Unde sato clavo tali nulla plantæ spes est nobis. Qualitates autem ustilaginis sunt *color* fuscus, ater, intimè, *odor* in aristâ adhuc viridi halecem fumatam, atriplicem fortè fœtidam, quæ garum olet, referens, *consistentia* pulveris tenuissimi. Ex hoc coloris phænomeno sunt hæc *Tabernæmontani*: **Den Staub von dem Brand brauchen die Mahler/ und gibt eine schöne Rauch-Farbe.** Quanquam ergo zeæ talis grana è suis glumis eximi possunt adhuc integra, & figura ipsorum nescio quid boni videtur promittere, digitis tamen trita atrum atque fœdum illum pulverem effundunt, & demonstrant, ex duobus illis, quibus constat frumenti granũ, carne, pulpâ, medullâ, corpore aliàs farinaceo, & plantulâ seminali, recenti germine, prius corrumpi ad similitudinem fuliginis, posterius autem planè deesse; & sic importare omnimodam generandi vel germinandi impotentiam.

Cuinam comparari possit hæc seminis corruptio, non æquè suppetit. An illi, quâ *situs* obducitur mucidis? velut ipsi pani, è farinâ bonâ confecto, tandem accidit. Sed *Malpighius* mucedinem per microscopia contemplatus, copiam ibi flosculorum muscosorum & fungulorum deprehendit: quale quid ustilago non offert. Undè nec plenè huc quadrat exemplum *uvarum* ultimo autumno adhuc immaturarum, tamen putrescentium, & quidem cum situ, ut concussæ pulverem instar fumi dimiserint. *Bovista* Chirurgorum, sive crepitus lupi è fungorum familiâ, primò medullæ est albæ, gravis, sed per maturitatem corrumpitur, quin siccatur, in tenuissimum pulverem, nam levissimus fit, ut caput humanum æquans, unciale pondus vix excedat, calcatus crepitum edit, & quasi fumum emittit, oculis inimicum, imò perniciosum, hâc tn. atrâ fuligine utuntur veterinarii ad intertrigines, pelliculâ spongiosâ verò tonsores ad restinguendum sanguinem; dum alius non adeò absimilis fungus non in pulverem transit, sed hyemis injuriâ peponis exem-

pl-

plo putrefcit: uti apud *Maur. Hoffmannum* in florâ, *J. Rajum* ex *Cordo*, *Clusio*, *J. Bauhino* pluribus videre eft. In Med. Sacr. *Gerhardi* nr. 38. d. præf. vit. fugac. hoc legi: *Nafcuntur poma circa regionem Sodomæ, quæ delectant exteriori pulchritudine, fed contacta in pulverem abeunt.* At fruftrà quæfivi apud botanicos.

Triticum illud dicitur *roratum* five *mellitum*, eoque ipfo innuitur caufa corruptionis ros mellitus, *honigthau*; an idem cum *mehl* vel *milthau*? Modus lædendi explicatur diverfimodè, tam per acrimoniam roris caufticam, quàm infectorum in ipfo injuriam, & denique per humidi ftagnantis putrefcentiam. Præpollere in rubigine acrimoniam acidam & corrofivam, prætendit *Ramazzinus* in app. E. N. C. 2. 9. & in earundem 3. 10. *Hoyerus* fub dulci talis mellis aut roris fapore acrimoniam volatilem occultatam probat ab effectu, naufeâ, vomendi conatu, item ulcufculis labiorum, & puftulis pedum, qualia ifte guftantibus & tangentibus intulit: quibus autem frumenti granis, maximè filiginis, roralis ejusmodi lympha largius inhæferit, mirum in modum fuiffe corrupta ac monftrofa notavit; Non tamen in noftram uftilaginem, fed in dictos prius clavos. Verum enimverò, per hos quatuor annos nec toties nec tam longè lateque comparuit ros ille mellitus, aliàs non ignotus, nec occurrerunt in agris figna rubiginis, effectus roris, à *Ramazzino* communicata; neque in frugibus nec aliarum herbarum foliis vifa fuerunt inufta ftigmata, vel ipfæ maculis nigricantibus diftinctæ puncticulari quafi morbo laboraffe. Ut de hac lædendi ratione dubitare cogat munda zeæ noftræ fuperficies, quæ interioris corruptionis caufam requirit. Quod fi tamen ad acidum aut alcali referri debeat non tam ille ros quàm uftilago ipfa, quia hæc ab acido magis afficitur, contrariæ potius naturæ argui poffet. Mifcendo enim grana talia cum aquâ forti, magis adhuc cum falis fpiritu, tantillum fpumæ & bullularum obtinetur, fœtor ille non amplius fentitur, & color minus nigricat: Nulla verò efferuefcentia comparet cum oleo tartari per deliquium, manet indè fœtor, nigredo intenditur.

Nec uſtilaginem adhuc ab inſectis deducere poſſumus. Apud *Rajum* quidem hæc leguntur de clavis ſecalis: *Annon inſecti alicujus punctura originem debeant hujusmodi excreſcentiæ, inquirendum.* Ros etiam mellitus in *E. N. C.* 6. o. 188. *millthau* dici creditur, à vermiculis, quos concludit, inſtar eorum, qui naſcuntur in caſeis putridis, & nominantur *millen. J. J. Zwingeri* autem in plant. valetud. adverſ. de ſtillicidio ſereno hoc eſt: Procreare illud, ſi in certas herbas, v. g. piſa, deciderit, animalcula innumerabilia, quæ primò viridia, ſucceſſu autem temporis nigra exiſtunt, germ. *mehlthau lauſe* vocantur, & admodùm nociva ſunt plantis, quas depaſcunt. Minimorum tandem animalculorum copiam ibi conſpicatus *A. Leuenhoeck* in arc. nat. det. rorem talem ex aere delabi negavit. His adde quæ in chronico patriæ habet *N. Schwelin* ad annum 1659 de rore mellito, flores arborum contrahente, & pronatis indè erucis, frondem earum depaſcentibus. Sed iterum avtopſia tale quid per nuperos annos non obtulit. Neque in ſecali neque in reliquo frumento, nec clavo nec uſtilagine, unquam invenimus vel inſecta ipſa, vermiculos ſive erucas, aliudvè vivum, vel eorum exuvias, foramina, ſimilesvè effectus. Ut nec huc revocare aut applicare liceat Plantarum *Gallas*, circa quas olim occaſione putatitiarum *Uvarum* de quercubus aſpergenſibus occupatus fuit Præſes. Scarabæoli, **die Frucht-Käfer**/ de quibus infrà, ſuſpicionem quidem moverant, ſed non fundatam; huc referri vel hinc deduci, an poſſint, dubitamus. Tanto minus litem de generatione horum æquivocâ, materiæ vitâ aut panſpermiâ neſcio quâ, hîc faciemus noſtram.

Nec tamen qui ſupereſt modus tertius caret ſuis difficultatibus, quas in ſcholio ad obſ. *Hoyer.* jam innuit Ill. N. C. Præs. *Schroeckius.* Difficile omnino eſt, per quatuor retrò annos conſtitutionis minime unius, ſementem tam autumnalem, per diverſas adeò hyemes, quàm vernam, ad ſpicas quasdam non omnes, hîc paucas ibi multas, non circa unam urbem, ſed latè per patriam, diverſimodè per agrorum tractus deter-

determinare pro ſpecificâ hâc corruptione, & explicare vel applicare proverbium: *Annus fructificat, non ſolus ager.* Illud quidem legitur in *E. N. C. 2. o. 112: Frumentum ultra centum miſeriis eſſe ſubjectum, antequam demetatur, aut trituræ committatur.* Itaque ex *Trago, Tabernæmontano, J. Bauhino, Rajus* rem ita proponit: *Uſtilago ſegeti accidere ſolet, antequam è gramineis vaginis penitus ſeſe explicet, ac in culmum attollit, idque cœli conſtitutione crebrò inconſtante. Quandò enim Aprili & Majo poſt ſolem ardentem ſubitæ pluviæ ſuccedunt, & ſol continuò ardentes radios ſpargit, ſpicæ adhuc teneræ ac latentes, humore madidæ, à ſolis fervore correptæ, ſic aduruntur, ut quàm primùm è vaginâ prodeunt, nigræ & veluti pulvere fuſco aut atro oblitæ appareant*; quod ut dictum de avenâ verum apud nos, non de ſpeltâ. *M. Hofmannus* de uſtilaginibus frugum: *Anno 1647 cùm frequentes pluviæ & acrior ſolſtitii calor alternaſſent, paſſim initio Julii obſervabantur.* Nec aliter clavorum ſecalis majorem copiam notavit ad annum eundem, quaſi eadem cauſa ſecale in clavos, reliquas fruges in uſtilaginem perverteret. Talia principia reliquit *Theophraſtus*, cui rubigo fuit putrefactio quædam, cùm exceptus in ſpicam ros aut minuta pluvia non decutitur, ſed ſolis ſuperventu excalefactus putreſcit. Quatuor tamen juxta Ipſum evenit rationibus, ut ne contingat rubigo, quas ita proponit commentator *Scaliger* l. 3. c. 30: Prima eſt, cùm ſpica nutat, aliàs ſurrecta receptum in ſinum humorem retinet; utique zeæ ſpica fuliginem condens non eſt acclinata, uti ſana, ſed ſtat rectior. Quarta, cùm multum eminet à foliis ſpica, ſtipulâ porrectâ; à ſpicâ namque tum longè abeſt humor, qui à foliis continetur. Secunda, cùm vento decutitur humor, aut porrò pluviis eluitur; undè ex largioribus imbribus vult rubiginem non provenire. Tertia, cùm nox ſequitur, reſiccatur enim prius humor, quàm ſolis ferveat calore. Quod de pluviolâ potius intelligendum erit, quàm de rore, qui manè cadit, juxta ea, quæ olim Præſes in *d. Gelicidio.* Favet ergò bonitati frugum ſiccitas, præju-

 dicat

dicat humiditas, vario gradu & modo. Juxta *Plinium* imber in herbâ utilis *tantùm*: florentibus nocet.

Quamvis igitur hæ limitationes, & mutuus causæ atque dispositionis in subjecto respectus hanc ætiologiam magis commendet, nondum tamen ita satisfactum fuit *Rajo*, quin ob graves rationes suspicaretur aliam occultiorem subesse culpam. Undè de prioribus ita: *Hæ fortè causæ procatarcticæ & externæ ustilaginis esse possunt; quod si non adsit interna dispositio in grano ipso s. semine, causæ externæ effectum suum non sortiuntur. Hinc agricolæ nostri maximè cavent à semine segetis ustilagine infectæ, & престereà ad præcavendum hoc malum, semen antequam terræ committunt lixivio ex cinere per 24 horas infusum calce vivâ aspergunt, adeoque firmum efficiunt adversus hujus vitii causas.* Ita & ex itinerario anglico *Monconnysi Sachsius*, ne afficiatur uredine frumentum, antequam seminetur, ejus grana per 24 horas in provinciâ *chester* aquâ salsâ seu muriâ, mistâ cum bolo, macerari, & statim posteà terræ mandari, *E. N. C.* 2. o. 112. ubi & hoc remedium: Rorem spicis illapsum esse dejiciendum chordâ tensâ segeti superinductâ. Videtur ita ustilago suos habere annos morborum instar epidemiorum, quibus veniat, crescat, & decrescat; de quâ quidem comparatione, quàm justa sit, statim.

Anno 1550 Galli primum viderunt triticum roratum. Ita *Helmontius*, ubi nova mala colligit, & eorum quasi censum instituit. Sc. ad annum 1494 habet *luem veneream*: anno 1540 primam in apuliâ visam prætendit *Tarantulam*: (quæ circumstantia, si vera, malè vulgò à scriptoribus negligitur.) anno 1550 *Triticum mellitum*: anno 1556 *Scorbutum* suis oris maritimis novum, veteribus ignotum: Et occasione *Febris Castrensis*, quam subjungit, ex *Fracastorii* morb. contag. l. 2. c. 6. addere potuisset ad annum 1508 & 1528 primas sive novas tum *Petechias*. Noveram ex introductione B. Præceptoris *Esschii* historicâ pag. 205. novam induisse faciem tunc in politicis

hunc

hunc mundum; jam & Pathologiæ Medicæ ſeculum illud fuiſſe diſco memorabile. Ipſa modò morborum cauſarumque *Novitas* tranſeat; pro epicriſi duo ſufficiant, quæ uſtilaginem concernunt. Primò, nova non fuit veteribus *Italis* & *Græcis* Rubigo, nec *Germanis* ante medium illius ſeculi uſtilago, quippe quam vel ipſe *Tragus* proponit, non tanquam rem novam ſed notam; ut *Gallis* planè novam tum fuiſſe planè nobis dubium ſit. Undè ſecundò hanc frugum peſtem vix aliter novam tunc fuiſſe ſuſpicamur, quàm ſolet eſſe peſtis hominum, & in genere morbi epidemii, qui poſt annos multos bonos, poſt intervalla fortè longiuſcula, redeunt novi quidem poſteris, ſed noti majoribus; aut novi magis uni populo, non æquè alteri: quidquid jam ſit de lue intereâ, an ex orbe novo, uti petechiæ è cypro, velit deduci, an ex nefariâ venere, aut humanarum carnium eſu, quidquid item de ſcorbuto belgis novo, quem tamen Romano militi ab aquis batavis jam adſcripſit *Plinius*.

Plaga eſt, quæ nobis furatur magnam annonæ partem. Utique, ſed plerunque nulla calamitas ſola. per duos annos uſtilaginis paſſim fuit nimis quàm multum, æſtimabatur fuligine infecta ſegetis quarta vel tertia pars in quibusdam locis: Vilis tamen adhuc annona. an quòd frumenti veteris boni ſuppeteret multum? Sed poſt meſſem tertii demum anni cœpit & ad meſſem uſque quarti hujus anni crevit annonæ caritas. Non modò ob illud uſtilaginis vitium, ſed ſimul ob aliud frumenti detrimentum: Nam communis illo anno audiebatur querela, vel duplo plures ac prioribus annis requiri mergites pro medimno ut impleatur ſaccus, parum frumenti ex mergitibus in horreo, parum farinæ ex frugibus in molâ obtineri, ob caſſas ſpicas, pauca vel parva in iis grana, fatuum frumentum, **taube Frucht**/in citato chronico ad annos. 1509. 1622. 1623. Jam per Dei gratiam quarta hujus anni meſſis frumentum dat melius, plenius; Nec dum tamen ubique ab omni uſtilagine liberum. Acceſſit autem illi malo aliud nu-

peris annis, ſ. certa quædam *inſecti* ſpecies, quod in magnâ copiâ urbem non unam ſed & vicinas communiter invaſit, acervos frumenti occupans ita & depaſcens, ut deproperanda fuerit ejus diſtractio. Quia nigellum illud animalculum eſt oblongum, pedatum, alatum, coleopteron, itaque ille frumenti vermiculus, *lupus*, ſive tinea non erit, de quo prolixus *Leuenhœck*. An *Curculio* veterum? Illud *Plautinum* Paraſiti ſymbolum, quia hic ſimiliter cibos exeſſet alienos, ac ille fruges. Adverſus hæc inſecta remedium qui deſiderat, evolvat collectanea *Voſſii* in *Theol. Gentil.* p. 4. c. 97. Quis autem tali ſub titulo quæreret talia.

Sata eſt zizania contra potentiores Prælatos. Veneramur Dei juſtitiam, quæ terram fructiferam reddit infœcundam ob malitiam inhabitantium in eâ; ſpecialem verò culpam transmittimus aliisque relinquimus. Tranſeat applicatio ad Clerum: Item, quid reliqui novi morbi deſignent *Helmontio*. Qui hoc morale amat, legat, quæ textum noſtrum antecedunt & ſequuntur proximè. Inveniet genio *Autoris* digna. De cætero, Botanicis zizania eſt infelix illud *Lolium*, temulentum, Schwindel-Habern. Non alia in pinace *C. Bauhini* occurrit *zizania*. Hæc teritur, hæc frumenti ſpecies eſt, quod uſtilago non eſt. Dum noſtræ zeæ meſſis minus habet uſtilaginis, ex adverſo avenæ meſſis plus habet lolii hoc anno.

Utinam noſcerent ac prævidérent! Qui? contra quos ſata eſt zizania. Quid? Non tam plagam, quam plagæ cauſam? Quo fine? An ut pœnitere diſcant & deprecari. Huc referam, quæ morbis novis in genere ſubjunxit Autor noſter: *Nil quod hoſtile eſt ſemel, deinceps in ſuâ ſpecie intercidit, quia ad flagrum immittitur; at cæci non indagamus cauſam occaſionalem, medium letiferum, finem atque remedium.* Suppleat quicunque poteſt hunc defectum, quem vir tantus non potuit, aut non voluit? Legimus autem Romanos olim celebraſſe *Rubigalia ſacra*, quo anni tempore ab eo malo metuebant ſuæ ſegeti. Plinius hoc docet; Qui tamen futuram rubiginem etiam phyſicè præſciri poſſe prætendit: *In hoc*

mi-

mirabilem admirari benignitatem naturæ succurrit, hanc injuriam omnibus annis accidere non posse, propter status siderum cursus, nec nisi paucis noctibus anni, idque quandò futurum sit, facilè nosci. Sc. fundat hoc in *Occasu Canis* & *Plenilunio*, siquidem sub horum concursu serena nox *rorem* tulerit. Huic omne malum imputat, quidquid ipsi obstat, rubiginem avertit, *quoniam neque in nube neque in flatu cadunt rores. Frequentissima autem rubigo in roscido tractu, convallibusque ac perflatum non habentibus. E diverso carent eâ ventosa & excelsa.* Ex *Theophrasto Scaliger* hæc habet: *Fit rubigo potissimum Plenilunii. Luna plena caloris autor est; adducit calorem alienum. Luna putrefacit.* Quotusquisque autem hodiè stellarum ortus & occasus pro singulis locis determinat, lunæque phases ita metuendas accommodat? Potior passim habetur ratio Planetarum: undè communius calendariographi per nuperos annos malè ominabantur frugibus ob longum *saturni* & *jovis quadratum*; meliora promittentes à *trigono*, sub quo jam vivimus. Sed hæc Astrologorum curæ sint commendata. Fuerunt tamen, qui principium ustilaginis notorium sibi videbantur habere in Novilunio Ecliptico; quis enim non meminit *Eclipsis* illius *Solis Totalis & Annularis*, quæ contigit majo illius anni, cujus julius & augustus primam tulerunt illam frugum pestem.

Popularium utinam non morborum plurium causa tandem audit ille ater pulvis tritici. Scilicet ratio nil boni sibi poterat promittere ab alimento sic corrupto, nec tamen videbatur Autori suppetere experientia pro determinandis morbis, undè in expressione generali metûs & suspicionis fundatæ sibi putavit subsistendum, aut potius in voto, ne quid indè mali vescentibus eveniret. Equidem de ustilagine an & quomodò noceat, communiter tacent Botanici: clavos autem secalis plerique in usum medicum admittunt. *M. Hoffmannus* de ipsis: *Habere* singulare præsidium ad compescendum lochiorum fluxum; Et *G. H. Welschius* in mictomimemat. ad hæmoptoen. Errare igitur illas obstetricès oportet, quæ clavos illos exhibent fœminis ægrè parientibus, sub vano fortè prætextu, quod vocentur *mater secalis*, *mutter*

 Korn,

Korn, rocken mütterlin. Abſtinebit à talibus, qui meliora habet atque tutiora, qui ſuſpectam illam conſiderat degenerationem, qui denique aliorum periculo ſapere diſcit. Nam de his ipſis videntur intelligi debere verba in *ENC.* 2. I. c: *Interdum inuſitatæ craſſitiei granum ſpicis tanquam ſuperfluum accedere, à nemine ferè obſervatum, quod multis epidemiis morbis, ſi ab incolis adhibeatur, occaſionem præbere poſſit.* Et in earundem tomo ultimo, cùm extraordinaria clavorum eſſet frequentia, ab ipſorum in cibis uſu vix evitabili, variis morbis epidemiis junioresæquè ac robuſtæ ætatis homines afflicti leguntur; qui verò fuerint illi, deſideratur in appendice. Vix etiam alia fuerunt cornicula illa nigra degeneris ſecalis, *martins Korn* in ſylvâ hercyniâ, de quibus in *ENC.* 3. 2. 224. *Brunnerus*, quòd qui eis uſi miris extremorum convulſionibus & ſphacelo fuerint correpti.

Sed à clavis iterum ad uſtilaginem: *Atriplicem* illam *fœtidam*, ſive *blitum ſylveſtre garoſmum*, cui per abominandum illum odorem ſimilis uſtilago, non tamen ſuſpectam reddunt Botanici, quin vel in conſervâ aut infuſo ad inſtar Theæ auſint commendare hyſtericis; noſtratibus aphtharum amuletum eſt. *Garum* autem fuit in deliciis. Etiam halecem fumatam erunt, qui appetent. Si *fuligo* eſſet uti vocatur ater ille vitiati frumenti pulvis, ne ſic quidem ex cenſu medicamentorum excluderetur; nam ſplendida illa è camino internè aſſumitur. Quia verò alienæ naturæ eſt illud vitium, ſuſpectis adeò qualitatibus inſigne, hinc ſub initium communis paſſim ab eo non ſine causâ fuit metus. Primum minari videbatur periculum tritoribus, molitoribus & piſtoribus, atro pulveris fumo intimè ita penetratis, ut emungendo & exſpuendo non niſi nigra excernerent; Indè ſolicitudo fuit de pecore, cui vel ſubſternitur vel in partem pabuli venit ſtramen cum glumis vitiati frumenti; Maximè noxia metuebatur futura uſtilago hominibus, farinâ & pane tali, quem infecit, veſcentibus. Aggravabat metum inſolita inſectorum copia, fruges non modò conſumtura, ſed & infecturâ.

Nihil tamen hactenus fama tulit mali, quod voluerit im-

putari

putari huic fuligini. An, quòd ſufficienter ab eâ fuerit liberatum frumentum? prætenderunt enim piſtores, frequenti motu, converſione & jactatione granorum illam diſcuti. Porrò ſingularis molæ beneficio didicerunt eam commodius ſeparare: Tandem ab adhæſu nigri pulveris grana per aquam abluere. Nihilominus nec factum eſt hoc ubiq; & ſemper ita accuratè, quin communius aliquid hæſerit, nec defuit paſſim panis inde ſatis ater, absque tamen eo ut audirentur querelæ inter plebejos & ruſticos de noxâ ab illius ordinario eſu perceptâ. Equidem quod robuſti ſuperant, ſentiunt tamen & luunt infirmi; aut quo quis cibo non ſtatim læditur, malè tamen nutritus, datâ poſtmodùm occaſione, facilius & gravius ægrotat. Fuit autem iſtâ fuligine prior tempore febrilis epidemia, quæ urbem tenet, necdum dimittit; & ad quam accedunt, deflectunt, complicantur variè modificandi vulgatiorum morborum plerique. In ſpecie annus ſeculi octavus omninò gravis & funeſtus fuit plebi, plures abripiendo acutè, vel conficiendo lentè tabidos aut tumidos. Ipſi, qui malè fructificant anni, non favent ſanitati noſtræ; Et quod lædit fruges meteorum, nec hominibus parcit, quos offendit in campo, vel quos contingit veſci plantis ibi corruptis, indè allatis. At ab uſtilagine, à caſſis ſpicis, ab inſectis, ſub conſumtione bellicâ, quæ ſucceſſit annonæ caritas alium inſuper habet reſpectum pathologicum: Fames enim & per ſe vexat miſeros, & per accidens inficit cogendo ad cibos alienos, inſuetos, immundos. Ne λοιμὸς μετὰ λιμὸν, faxit, qui neceſſitatibus noſtris proſpicit, DEUS!

Tantum de Uſtilagine: Reliquum deſtinavi Gelatinis: ***Eſt enim benignum, ut arbitror, & plenum ingenui pudoris, fateri, per quos profeceris.*** Ita ***Plinius*** de Autoribus, quos tranſcripſit; Ego etiam de Remediis, per quæ convalui. DEO Gratias! Sint ergò

COROLLARIA.

1. *Quod ſi quis, uti ego, à longis febribus hypochondriacus, non modò doloribus corporis afflictus, ſed & animi quiete & vigore privatus, atq; adeò, ut præſumo, generalius fortè ſiccitatis intemperie & acrimoniæ ſtimulo vexetur: Tali communicativum amat eſſe meum illud bonum, utut vile & ſimplex, nec rarum nec carum.*

2. Scil.

2. *Scil. Gelatina Cervina & Eboracea, sub cujus per ipsam gravem hyemem largo & longo usu, cum accuratiore diætâ, manifestè profeci in melius, ut cibum ita medicamentosum mei similibus quoque commendare nullus reformidem: Suas aliis relinquens gelatinas compositas, conditas, ambitiosa jura, consummata juscula, &c. quibus non habui opus.*

3. *Quemadmodùm huic adscribo restitutionem appetitûs, somni, carnis, virium, nec in hâc Imputatione Medicâ me falli confido, quoties apud animum meum reflecto super omnes circumstantias: Ita non memini, quidquam mali me sensisse ab hoc viscido, unde sibi quidam metuerent, sed oportet illud benè fuisse resolutum.*

4. *Nec post illas febres sub lentâ gelatinam abhorrui in jusculo, uti Helmontius jura carnium generaliter in febre, tanquam quæ facilè tum cadaverantur, & impurum corpus non nutriant; Poterit in tali casu suam Citri acido condire, cui mea non sapit.*

5. *Gelatinæ Animali respondet Gummi Vegetabile. An & quando unum vel alterum mage conveniat? problema esto. Gelatinas autem Vegetabiles, sive Electuaria officinarum pellucida, Syrupos quasi Consistentes, nondum expertus, relinquo delicatis.*

6. *Quid sint gelatinæ & fiant Physico-Chymicè, sive quæ mixtura elementorum, sive quæ formatio materiæ? quâ ipsis potentiâ inextiterit vel actu aut formâ, quod post putrefactionem & adustionem indè prodit Sal Urinosum & Oleum Fœtidum, an per simplicem Analysin, aliamve Synthesin, aut novam Genesin, dabit materiam litis in cathedrâ.*

7. *Nec modum agendi quo juverint determinare ausim, quin controversiis involvar: Utrum Opponentibus futurum sit verosimilius: An Mechanica stricturarum spasmodicarum relaxatio? An Chymica salinæ volatilis fœturæ energia? Atque adeò an Causæ Occasionalis correctio, aut vitalis Naturæ refectio? per conflictum addiscam.*

8. *Aliarum gelatinarum periculum non feci; Aliorum ergò Medicinæ Tentativæ commendo prætensas earum differentias specificas. An Cornu Cervinum Ebori vel Unicornu sit æquivalens antispasmodicum? An gelatina pedum Vituli par sit viribus Cervinæ, Eboraceæ? An, cùm suppetat Ichthyocolla, carere & supersedere possimus illis omnibus?*

9. *Item, quo jure vel affectet vel formidet gelatinam Ossium Humanorum Podagricus? Viperinam Leprosus? Dentris Apri Pleuriticus Hebræus? Aut caduci sponte Cornu Cervini, qui mundam sine carne cœnam vult, Pythagoricus?*

10. *Cui non sufficit gelatina, quid obstat, quo minus prudenti deliberatione vel conjungat vel subjungat, si quæ convenire novit remedia. Ego ex talium numero honoris ergò nominabo Cortices, Nitrum, Lac, vel Acidulas.*

SOLI DEO GLORIA.

ABsit græca πλάνη. *Planum* simplexque latinum,
Si quid vota valent, Nominis omen erit.

Dn. Respondenti *PLANERO*
gratulabundus accinit
PRÆSES.